

A különszám elé

Váratlanul ért a felkérés, hogy szerkesszem ezt a különszámot. Ha sokáig tünődöm, talán el se vállalom. Arra emlékszem, hogy meg voltam lepve és meg voltam hatva. De hogy jutottam eszébe Kaposi Lászlónak? Mert ha tavalyl szól, vélem érteni. Húsz éves a Magazin, s az alapító szerkesztőt – becses személyemet – megjutalmazták. Szerkeszthet egy különszámot. De ezzel az esztendővel a huszonegyedik évbe fordultunk, lévén, hogy a Magazin első száma 1991-ben jelent meg. Hát akkor! Tudomásul veszem, hogy csak úgy eszébe jutottam utódomnak, a felelős szerkesztőnek... És még direktiót sem kaptam tőle, hogy erre meg erre gondol. Találjam ki – mondta –, mit akarok csinálni! Először magazinra gondoltam, amilyenre terveztem annak idején az első számot. Szóval színesre! Aztán elpártoltam ettől az ötlettől. Nem vagyok már benne a „mozgalomban”, hol keressem az írómát. S ahogy múltak a hetek, mert múltak, egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy nem tehetek mást, minthogy megkeresem azokat a barátaimat, akik a kezdesnél velem voltak, s idő közben kiestek a köztudatból, meg azokat, akik nem estek ki, de tudnak az indulás éveiről, meg az MDPT kezdeteiről.

És az életükről is közérdeklődést keltően képesek szólni.

És találtam tanítványokat is, akikről szakmai vonatkozású kéziratot kérhettem.

Köszönöm a felelős szerkesztőnek, hogy megkínált ezzel a lehetőséggel.

Huszonegy éves a Drámapedagógiai Magazin – a DPM

Beköszöntő az első szám első oldalán, 1991 májusában

„Kezdetben, amikor még Magyarországon drámapedagógia nem létezett, volt a SZÍNLAP. Az amatőr színjátszók és rendezők közt terjedt. Megjelent évente négyszer. És élt két évet. Aztán ÉVKÖNYV-ben számoltak be a szerkesztők; mi említésre méltó történt a színjátszók háza táján. Az Évkönyvben már a drámapedagógiáról is olvashatott az érdeklődő. Három alkalommal, nem többször. Majd a SZÍN-KÉP, a Köznevelés melléklete csurgatott minket érintő hírt, beszámolót olykor-olykor. Ezt kiegészítendő kapta kézbe a LEVELET, majd az ÚJ MASZKOT az olvasó, hogy le ne maradjon a drámapedagógiai és színjátszó eseményekről.

És most itt a DPM, a drámapedagógiai és gyermekszínjátszó magazin.

Az új bekezdést, kedves olvasó, nemcsak az teszi indokolttá, hogy új gondolat keresi írásos formáját, hanem hogy olyan, az eddigiektől merőben eltérő periodikát forgathat a szakmabeli, melyet eddig hiába próbált volna, lévén hogy ehhez hasonló nálunk még el nem hagyta a nyomdát, és nekünk ezt van szerencsénk „felvezetni”. Független és önálló szakmai orgánumbirtokosa lehet a drámapedagógia, a reformpedagógia, a gyermekszínjátszás iránt érdeklődő pedagógus, olyan olvasó, aki maga alakíthatja a lapot, olyan előfizető, aki teleírhatja a lapot, olyan terjesztő, aki szerkesztheti a lapot.

Írjuk hát, terjesszük együtt! – ez volt olvasható már a DPM-et beharangozó szórólapon is. És ez: a Magyar Drámapedagógiai Társaság lapja. Ilyen sem történt még; közgyűlés határozott, miféle legyen a periodika profilja, ki feleljen érte, hogy árusítsák és mennyiért, hogy annak magazin jellege legyen (...)

Hogy milyenre sikeredik, az idő dönti el, meg az olvasó. Az olvasó, aki írója is, meg szerkesztője is a lapnak. Mindazonáltal félve és féltve bocsátja útjára a DPM-et, a drámapedagógiai és gyermekszínjátszó magazint, a MAGAZINT a Szerkesztő.”

A lap alapításáról és a szerkesztőkről

1991. március 9-én dátumozott tervezetet tartok a kezemben. A Magazin első számának tervezetét. A közgyűlés elé terjesztendő gépelt szöveg első oldalának tetején ez olvasom:

„A Magyar Drámapedagógiai Társaság lapja – DP MAGAZIN”

A második oldal végén pedig ezt írom: „A lapot, a MAGAZINT, 40-50 oldalon tervezzük megjelentetni, évente két alkalommal, májusban és novemberben. A tervezetet készítette Debreczeni Tibor, aki, ha a közgyűlés megszavazza, felelős szerkesztője a lapnak. A MAGAZIN A/4-es méretben, 1500 példányban jelenne meg. Nyomdai megvalósítására a Magyar Diafilmgyártó Vállalat tett kedvező ajánlatot.”

A lap címét magam találtam ki, s természetesen elfelejtettem levédetni. Mindazonáltal örömmre szolgál, hogy az általam kitalált lapcímmel jelenik meg mindmáig a folyóirat. Jellegét tekintve már régen nem magazin, de a folyamatosan újuló közönség ezen nem akad fenn. Elfogadja a periodikát ezzel a címmel.

Az első nyolc számot, a címlapon feltüntetve, egyedüli szerkesztőként magam (Debreczeni Tibor) jegyeztem. A változás a 9. számmal kezdődik. Itt a végén, a Tartalom alatt olvasható, hogy felelős szerkesztő

Debreczeni Tibor, s hogy rovatvezetők is vannak: Gabnai Katalin, Kaposi László, Szauder Erik.

A 10. számtól a 17.-kel bezáróan, a mindig más színű borítólapon arról tájékoztat, hogy *felelős szerkesztő Kaposi László, s a szerkesztőbizottság tagja Gabnai Katalin és Szauder Erik*. S fel van tüntetve, mint alapító szerkesztő még Debreczeni Tibor is.

A 18. DPM már nem említi neveket, illetve egyet, ismét csak a lap végén, a Tartalom feliratú oldal végén, hogy *felelős szerkesztő Kaposi László*.

Ekkortól kezdve, tehát 1998 végétől *egyedül szerkeszti a lapot Kaposi László* utódom, és pedig nagy gonddal, szép formában, a koncepcióját következetesen érvényesítve.

Hogy alapító szerkesztőként lekerült a nevem a lapról, nem bánt. Hogy hét szám tetején olvasható volt, örültem. De hogy senki egy szót nem szólt; mért is tűnt el az alapító szerkesztő neve, nem esett jól. A Magazint mégis csak én találtam ki.

A magazin jellegű szerkesztésről

S most visszatérnék a kezdetekhez. A közgyűlés – ez kiderült a Beköszöntőmből – megbízott engem a szerkesztéssel. Időt nem kötöttünk ki. Végül is módomban volt jegyezni az első nyolc számot, 1991-1994 végéig. Kezdetben tényleg dominált a szerkesztésben a magazin jelleg, aztán kevesbedett a szín, gyarapodtak a tanulmányok, képzési tervek, foglalkozás-leírások. Mindazonáltal mottó jellegű, keretbe zárt idézetek közléséhez mindvégig ragaszkodtam. Aztán kerültek bele portrék, satirikus írások, beszámolók a hazai és külföldi pedagógiai szakirodalomból, már az első számban olvasható volt drámapedagógiai foglalkozás-leírás, aztán beszámoló arról, ki hogyan tanít és rendez, majd híradás, mi történt a területen, aztán társasági dokumentumok és pályázati felhívások, tanulmányok, módszer-leírások.

A lapszámokban például ilyen, a szerkesztés hogyanjára utaló keretes címek olvashatóak: *Elődeink; Az angol drámapedagógia; Módszer Berlinből; Reformpedagógiák; A drámapedagógia hazánkban; Tanulmányok; Publicisztika; Találkozások; Hírek, Mitől van hányingerem; Tábori kis trakta; Rendszerezés, Elmélet; Oktatás; Tapasztalatcsere; Kitekintés; Szemelgető; Bemutatjuk magunkat; Tematikák, képzési tervek; Drámajáték módszertan; Konfliktuskezelés; Pedagógiai reformok; Gyermekszínhátszás; Az óvodáskorúak játékaról; Módszerek; Nevelési modell.*

A periodikából – ez tapasztalható – szakfolyóirat lett. Én ugyan annak örültem volna, ha a mi változó világunk, a rendszerváltozás utáni időszak nevelési, oktatási törekvései és problémái hangsúlyosabban jelennek meg benne, de hát ehhez nemcsak szakember pedagógusok, de újságíró pedagógusok is kellett volna. S én ilyeneket nem, vagy alig találtam. Pedig kerestem. És a közvetlen szakmai környezetem sem erre inspirált. Végül is nem bántam, hogy 1995-ben a szerkesztés gondjától megszabadultam.

Hazai szerzőkről és határon túli szakmai kapcsolatokról

Kik is írtak a lapba, az első számokba? Mindenekelőtt az ismerőseim, barátaim, családtagjaim közül kikerülő szerzők, akik a drámapedagógiával valamilyen formában már kapcsolatban voltak, és tudtak is írni. Aztán azok, akik nem is igen ismerték a szerkesztőt, de ismerték a Magazint, s nagy volt bennük a közlésvágy. Most, hogy újraolvasom az általam szerkesztett első nyolc számot, folyóirat jellege ellenére meglepődhetek annak tartalmi és műfaji gazdagságán.

A szerzőkről, azokról elsősorban, akikkel a későbbiek során íróként a lapunkban nemigen lehetett találkozni, írnék néhány sort. Hátha érdeklí majd a majdani kutatókat.

- Dr. Lőrincz Jenő, két tanulmánnyal is szerepel a Magazinban, a 3. és 4. számban. A szerző pszichiáter, nőgyógyász, jogász, aki abban az időben a közgazdasági egyetemen drámapedagógiai kurzust is vezetett.
- Pinczésné Dr. Palásthy Ildikó főiskolai tanár Debrecenben (rektorhelyettes), pszichológus és drámatanár. 2003-ban könyvet jelentetett meg *Dráma, pedagógia, pszichológia* címmel.
- Marunák Ferenc, tanár, iskolaigazgató Monoron. Valamikor egy általam vezetett drámapedagógiai tanfolyam hallgatója volt.
- D. Nyisztor Ágnes. A *D.* azt jelzi, hogy a szerkesztő lánya. Irodalomtanár, gyermekszínhátszó rendező, drámapedagógus. Békásmegyeren és Pesthidegkúton tanított, jelenleg kórházi nevelő. Egy időben együtt vezettünk drámapedagógiai foglalkozásokat.
- Szamosszegi Balogh László. Tanár volt a Szabolcs megyei Rohodon. Nyelvészeti lapokban publikált. Vitriolos karcolatokat írt. 1956 után évekig ült börtönben.
- Dobozi Eszter tanár, József Attila-díjas költő, a kecskeméti Kodály Gimnázium igazgatója, színhátszó rendező, aki a drámapedagógiát magyaróráin alkalmazta.

- Bucz Hunor tanár, reformpedagógus, a budapesti Térszínház igazgatója, a dramatikus játszóház modelljének kialakítója.
- Éger Veronika könyvtáros Budapesten, akivel drámapedagógiai kurzuson találkoztam, és kértem meg beszámoló készítésére.
- Thuróczy György színházi rendező volt Debrecenben, a nevezetes Alföld színpad vezetője. Szakíró és regényíró.
- Falvay Károly néptánc-koreográfus, néprajztudós, a népi gyermekjátékok kutatója. Jelentős életművet hagyott maga után.
- Pauska Mária magyartanár Nagyatádon. Drámapedagógus.

Jómagam sokat szerepelek. Úgyis mint drámapedagógiai műhelytanulmány szerzője, úgyis mint tantervkészítő, úgyis mint riporter, tollrajzok készítője, mint külföldi drámapedagógiai módszerek ismertetője, mint foglalkozás-leírások rögzítője, és nemcsak Debreczeni Tiborként, de mint Dété és Vári Béla és D.T. és krónikás. Lelkiismeretem tiszta. Nem vettem el mások elől sem a papírt, sem a lehetőséget. Az írás kegyeret meg senkinek sem adott.

Nem szólok az írásaimról, de azokéról se, akiről, akiktől ebben a különszámban riport vagy hosszabb írás olvasható, de szólok arról, hogy szerkesztőként merítettem többféle külhoni és hazai forrásból, mivel óhajtottam: tanulhasson az érdeklődő, gazdagítva drámapedagógiai és más reformpedagógiai ismereteit. Sorba veszem, ahogy olvasom a 8.-ig terjedően a lapszámokat, s rögvest kopogok a számítógépen, ahogy figyelemreméltó szövegre bukkanok. Mindjárt az első számban figyelemre méltó interjú olvasható: a jelentős iskolateremtő reformpedagógussal, Zsolnai Józseffel készítette Váczy Zsuzsa. Tanulmányosnak mondható az az írás is, mely az angol David Davis szentesi kurzusáról szól. Először léptünk itthon közvetlen kapcsolatba külhoni drámapedagógussal. Aztán *Szemelgető* címmel színvonalas tájékoztató olvasható a hazai és külföldi pedagógiai szakirodalomból, és beszámoló arról, hogy egy tanítónő a Freinet-módszerrel dolgozik Nagykovácsiban.

A második számban szó esik ismét a jeles angol mesterről, David Davisról, és érzékelő gyakorlatokat közlök egy angol és egy magyar szerző játékkönyvéből (Neva L. Boyd és Karlócainé Kelemen Marianne). Mérei Ferentől, a kitűnő pszichiátertől is jelentetek meg írást, a szerepjátékról. *Európai találkozó* címmel riport készült a békéscsabai Fabulya Lászlónéval.

A harmadik számban már jelen van a nagyvilág. A Hollós Józseffel készített interjúból megtudhatjuk, milyen problémákkal küzdenek a drámapedagógia elkötelezettjei Ausztriában, a latin országokban és Skandináviában. De már olvasható drámapedagógiai foglalkozás-leírás, nemcsak magyar szerzőtől, de egy svédországi magyartól is, sőt a már ismert Cecily O'Neill–Alan Lambert angol szerzőpárostól is.

A negyedik számban a magyar elődöket, az elfeledett nagy reformpedagógusokat mutatjuk be, Nemesné Müller Mártát, Domokos Lászlónét és Blaskovich Editet. Aztán írásokat közlünk a már klasszikusnak mondható angoloktól, Petes Slade-től, Gavin Boltontól. Aztán beszámolót közlök az Angliába látogató magyar drámás csoport tapasztalatairól, élményeiről.

Az ötödik szám, mondhatni, angol szám, benne Gavin Bolton tanulmánya az oktatási dráma és a TIE összehasonlításáról, aztán egy személyes hangú beszámoló az angol alsó tagozatos iskolai oktatásról, majd egy dolgozat az angol nyelv játékos tanításáról, mindazonáltal egyet emelek ki igazán, Kaposi László írását, melynek címe: *TIE – Angliában*.

A hatodik számban jelen van egy foglalkozás-leírás, címe: *A drámapedagógia a magyartanításban*. Szerzője marosvásárhelyi tanár, Soós Katalin. Határon túli kapcsolatainkról tájékoztatni, fontosnak tartom.

Az általam szerkesztett utolsó két számban, a hetedikben és a nyolcadikban tovább bővíttem a szerzők körét, közlök tanulmányt amerikai szerzőktől, Ann M. Shaw-tól valamint Brian és Shirley Sutton-Smith-től, és nyitok a francia pedagógia irányába is: olvasható a nyolcadik számban Michel Fustier *A kreativitás gyakorlata* című könyvéből – ismertetéssel együtt – néhány részlet.

És a nyolcadik folyóirat *Találkozások* című utolsó részében még olvashatók a következők: Samu Ágnes beszámolója egy angliai hatnapos nemzetközi konferenciáról, Szauder Eriké Gavin Bolton budapesti kurzusáról, Lázár Péter Geoff Gillham budapesti TIE-színészképző tanfolyamáról. Jómagam pedig erdélyi főiskolások drámapedagógiai tanfolyamáról írok és egy kárpátaljai drámapedagógiai táborról.

Amikor leadtam a nyomdának a nyolcadik számot, ekkor még nem tudtam – noha nem sokkal utána magam kezdeményeztem a változást –, hogy egyedülként most szerkesztettem utoljára a Magazint. Ezért van, hogy csak a 9. számban tájékoztatom az olvasót a módosulásról.

Az elkészítő szerkesztő jegyzete a 9. szám elején – részletek

„A magazin négy évfolyamának nyolc számát egyedül jegyeztem mint szerkesztő. Erre hatalmazott fel a közgyűlés. Vállalhattam az egyedüliséget, mivel az ötlet, a lapterv, a pénzszerzés, levelezés a szerzőkkel, kapcsolat a nyomdával, korrektúra, terjesztés, mind az én dolgom-gondom volt. S egyébként is izgatott a feladat. S úgy gondoltam, magamban is győzöm; van koncepcióm, munícióm, van tapasztalatom, némi íráskészségem, van szerkesztői egyensúlyérzésem, egy irányzatot sem favorizálok, minden jó írásnak helyt adok, ha szolgálja a Drámapedagógiai Társaság alapszabályban lefektetett programját, ezen belül is elsősorban azt, hogy a drámapedagógia személyiségfejlesztő módszer, mellyel a demokráciában nélkülözhetetlen polgári erények terjeszthetők.

Ezzel az ambícióval született az első nyolc szám.

Hogy milyen lett, ennek eldöntése az olvasóra, s a pedagógiatörténetre tartozik.

Mostantól kezdve szerkesztő bizottság készíti elő a lapot. (...)

Lezárult a magyar drámapedagógia első korszaka. Előretört egy színháziasabb irányzat, mely tanítási vagy komplex dráma névre keresztelődött. Itt vannak az ezt képviselő friss erők, ők zörgetnek a kapun. A zörgetőket meg jobban ismerik az ifjabb mesterek. Ők jegyzik a kilencedik számtól a módszertan, elmélet, nemzetközi kapcsolatok, kritika rovatokat.

Meg kell jegyezmem, hogy ez a változás belátásom nyomán következett be. Nincs szó puccsszerű félreállításomról, mint mondják az országban többfelé. (...) Sokkal inkább gondolhatunk a szükségszerűség felismerésére vagy a bölcsességre. Én mindenesetre ezzel veregetem a vállam. Ezt ajánlom nagyszámú tanítványomnak, barátaimnak, hogy ne mondjam, tisztelőimnek is.” (...)

Debreczeni Tibor

Negyven éve történt

– pedagógiatörténeti esemény –

1972. A drámapedagógia magyarországi története ekkor kezdődik. A Pécsi Gyermekszínház Fesztiválon történt. (A *Történet pedig* című memoáromból idézek).

„Lelkesülten számoltam be friss felfedezéséről, a Peter Slade-féle drámajátékról – a drámapedagógia fogalmát még nem használtuk –, a hronovi élményről, meg a cseh közvetítésű szakszövegekkel való találkozásomról, hogy miként lehet az improvizációra épülő dramatikus módszerrel gyermeknek valóvá tenni a színjátszást, amikor is felszólalt Mezei Éva, aki nagy meglepetésemre, és tegyem hozzá, örömmre, arról beszélt, hogyan lehet ugyanezzel a módszerrel élőbbé formálni az iskolai oktató-nevelő munkát. Itt derült ki, Péccsett, hogy Mezei közvetlenül Angliában jutott e módszer birtokába. Birminghamban járt, az angol mesternél, s most (*már 1972 tavaszán – KL*) a Bogács Utcai Általános Iskolában ellenőrzi annak oktatói hatékonyságát.

1972-ben tehát egyszerre adtunk hírt korábban szerzett ismereteinkről, tapasztalatainkról, s arról, miként hasznosítható ez a pedagógiai módszer a népművelés, pontosabban a gyermekszínház és az oktatás területein. Mondhatjuk, a drámapedagógia magyarországi története ezekkel a beszámolókkal, a Pécsi Gyermekszínház Fesztiválon elhangzottakkal kezdődött.

1973-ban már tervezetet készítünk, konferencia összehívását javasoljuk az összes érdekelt részvételével – minisztérium, Országos Pedagógiai Intézet – a gyermekszínházzal kapcsolatos égető problémák megvitatására, egyben felhívjuk a figyelmet, hogy ezt a tevékenységét a nevelés részének tekintjük, s hogy a módszert oktatni kellene kurzusokon, főiskolákon, egyetemeken.

1974-ben konferenciát rendezünk, és a konferencián olyasmiről esik szó, mit játsszon, hogyan játsszon a gyerek, az életkor mennyiben határozhatja meg a játék módját, ajánljuk-e a komplex szerkesztést, és alkalmasak-e a magyar népi gyermekjátékok pódiumi megjelenítésre. Készítünk egy kétéves kutatási tervet is, s a gyermekszínház rendezők közül többen dolgozatban rögzítik tapasztalataikat.

1975-ben kerekasztal-beszélgetésre kerítünk sort *Mérei Ferenc* és több más pszichológussal, azt akarjuk megtudakolni, mely életkortól lehet büntetlenül színpadi szereplésre engedni a gyereket.”

Így fogalmaztunk, olvasom régebbi iratokban, hogy a Népművelési Intézet 1972-től foglalkozott a hazai gyermekszínházzal, s ami ezzel összefügg, azzal a módszertani és nevelési folyamattal, melynek eredménye esetenként a gyermekszínpadi bemutató. Ez igaz, de ebben az időben magam vagyok, akit az Intézetben ez a tevékenység érdekel. Csak 1975-től – kérésre – kap önálló státuszt a terület az oktatási osztályon. Gabnai Katalin, mert hisz róla van szó, ettől kezdve munkatársam. Ez azt is jelenti,

hogy ezen időtől kezdődően mindent közösen beszélünk meg, készítünk elő, hajtunk végre.

Hronovban, hogy jelet kaptam a brnói Pirko Színpad bemutatóját nézván, ez kezdett leginkább érdekelni, ez a személyiségfejlesztő metodika. A rendezésen kívül természetesen. Miután tanulmányozhattam a Prágából kapott, csehől magyarra fordított szakfolyóiratokat – Hronovban egyeztem meg a kolléganővel, Eva Machkovával, hogy rendre elküldi azokat nekünk –, melyekben beszámoltak az angol Peter Slade és mások dramatikus módszereiről és eredményeiről, kíváncsi lettem, milyen az az én kezemben. A Vári Színpadom próbáin, a felkészülés folyamatában gyakorlatoztam vele. Rájöttem, hogy az alkotó dramaturgia – így is neveztük ekkor – lazító és koncentráló gyakorlatai, improvizációs játékaik hasonlítanak arra, amit az avantgárd metodikában alkalmaznak a java külföldi színpadok. Csak ők nem pedagógiáznak.”

Dolgozat Debreczeninek

Gabnai Katalin

Gabnai Katiról

A most megjelent könyvemben, melynek Történt pedig a címe, több helyen is írok róla, nem véletlenül, a drámapedagógiának – lehet őt szeretni, nem szeretni – meghatározó személyisége Gabnai Katalin. Egy időben munkatársam a Népművelési Intézetben és azok utódaiban, még osztályvezetője is voltam pár évig, közösen és hasonlóan gondolkoztunk a drámapedagógia magyarországi meghonosításának hogyanjáról. Mindketten fontosnak tartottuk, hogy az angol mesterek gyakorlatát a hazai előzményekhez kapcsoljuk, s ne feledkezzünk meg a népi gyermekjáték hagyományról s a reformpedagógiák magyar nagyjairól. Az elméletet a gyakorlattal ellenőrizte, új felismerésekhez pedig a gyakorlat vezette.

Aki elolvassa Gabnai Katalinnak (nekem Kati) ezt az egy lélegzetre írt önéletrajzi vallomását, viszonylag keveset tud meg arról, mit is alkotott ő a drámapedagógiában – olvasni kell a műveit –, még a Társaság megalakulásának kezdeti időszakáról is megfelelően szólni, noha elnökségi tag volt, viszont megengedi, hogy belé lássunk, milyen is ő valójában. Nem egy metodikusnak, de egy művésznek az önarcképét tanulmányozhatjuk.

Elmondom még, hogy a minapában kértem Katit, adna blikkfangosabb címet az írásának, de ő ragaszkodott az eredetihez. S én tisztetem a szerzőt.

Nem húzhatom tovább. Pedig odakintről minden ajtón és ablakon át beszökik az olimpia zaja, idebent különböző méretű és temperamentumú unokáim épp kitalálták, hogy lehet a cirmos levelű futóba kapaszkodva fejemre rántani a virágcserepet. 2012 nyara van, és Debreczeni Tibor már nem csak írogat, de telefonon is üzen, hogy ne feledjem az emlékező dolgozatot. Mintha tudná, hogy nem lesz ez egyszerű. Nekem, ahhoz, hogy bírjam a holnapot, az összes emlékemet zárnom kell. Mindegy mi volt eddig, csak még egyszer meg ne történjen! Márpedig az emlékezés – ismétlés. Ó, Tibor, az ördögbe is!

A feladattól való menekülés közben arra gondolok, ha meglennének a naplóim, egyszerűbb lenne. De a naplók, a negyvenévnnyi házon belüli, pincétől a padlásig tartó állandó költözés következtében egyelőre rejtekeznek. Különben sem voltak azok igazi naplók, inkább csak afféle nyögő füzetek, kihagyásokkal, magánhasználatra. Gondosan vigyáztam, hogy átrakodáskor se nyissam ki őket. Hú, a mindenit! Ha balra föl nézek, abban a kék iratpapucsban mintha lenne vagy három napló. Nem. Nem kell. Még nincs itt az ideje.

Tibor azt kéri, írjam le a színjátszással, gyerekszínjátszással, az intézettel, Péccsel, a rendezéseimmel, meg a közélettel kapcsolatos emlékeimet. Akkor bizony Orosházával kellene kezdeni. A szavalóversenyeken elnyert porcelánhalak majdnem olyan sokáig megmaradtak a polcaimon, mint az az eset bennem, amikor ötödikesként megyei harmadik helyezett lettem, de mégsem én, hanem a göndör hajú fiú, a rendezőség rokona, az ötödik helyezett ment helyettem Békéscsabáról Csillebércre. Mert megérdemelte. Aztán persze eljutottam Csillebércre, ahol a Keleti Istvánnal meg Mezei Évával való találkozás mellett például az volt még jó, hogy levelezésbe kezdtünk a pécsi Petschnig Marival, aki elküldte nekem kockás papíron az Orr-monológót a *Cyrano*-ból. Vagy a középiskolás évek, amikor a gyulai versenyek hypószagú, kollégiumi vaságyon töltött éjszakáin Návai Anikóval suttoztuk egymás fülébe a világmegváltás különböző módozatait. Ez idő tájt a kecskeméti színházban az első olyan rúgás érte a szívemet, ami egyáltalán nem fáj, hanem inkább kinyitotta azt a kaput, amit a másik ember teljesítménye fölött érzett ámulat azóta is nyitva tart: Timár Béla az ezüst fokozatot szerzett gimnazista mondta a gálán Radnóti *Második eclogá*-ját, és én, az aranyérmes, a sötét és forró nézőtéren azt éreztem, ez nagyszerű. Ez jobb, mint én. Akkor és ott mintha bebocsátást nyertem volna valami birodalomba.